

REFLEXIONS SOBRE LA

PARTICIPACIÓ

PARADOXES, MODELS ALTERNATIUS I EL ROL DE LES ONGDs

JUVENIL

InteRedx

“REFLEXIONS SOBRE LA PARTICIPACIÓ JUVENIL: PARADOXES, MODELS ALTERNATIUS I EL ROL DE LES ONGDS”

Edició: InteRed Comunitat Valenciana

Coautoria: Carlos Delgado i Gabriela Moreano (InteRed Comunitat Valenciana)

Disseny i maquetació: Paolo Scartaccini

Data publicació: Maig 2026

Reconeixement – No Comercial – Compartir Igual (CC BY-NC-SA)

Es permet lliurement copiar, distribuir i comunicar públicament esta obra sempre que es reconega l'autoria i no s'use per a fins comercials. No es permet un ús comercial de l'obra original ni de possibles obres derivades, la distribució de les quals s'ha de fer amb una llicència igual a la que regula l'obra original.



Esta publicació ha sigut realitzada amb el suport financer de la Generalitat Valenciana. El seu contingut és responsabilitat exclusiva de la Fundació InteRed i no reflectix necessàriament l'opinió de la Generalitat Valenciana.

Edita:



Finança:



	Introducció	1
1.	La paradoxa de la participació juvenil hui	3
1.1.	Un interés social i polític que no sempre es tradueix en participació	3
1.2.	Transformacions en les maneres de participar: més enllà dels canals tradicionals	4
1.3.	La paradoxa de la participació juvenil: entre el desig d'implicació i les condicions reals	5
1.4.	Educació, participació i ciutadania global: un encreuament estratègic	5
1.5.	Propòsit i enfocament de l'estudi	7
2.	Com s'està transformant la participació juvenil	8
2.1.	De la participació institucional a pràctiques més situades i diverses	8
2.2.	Participació, agència i reconeixement: claus per a una implicació significativa	9
2.3.	Comunicar-se sota els mateixos codis: estratègia indispensable per a establir ponts	10
2.4.	El paper de les condicions socials i vitals en la participació juvenil	11
2.5.	Ciutadania global i participació: dels valors a la pràctica	13
2.6.	Reconfigurar la mirada sobre la participació juvenil	13
3.	Metodologia i fonts de l'estudi	14
3.1.	Fonts empíriques de l'estudi	15
3.2.	Abast i límits de l'estudi	19

4.	Escoltar l'experiència juvenil	20
4.1.	Què significa participar per a les persones joves	21
4.2.	Barreres, pors i límits percebuts	21
4.3.	El silenci com a forma de posicionament	22
4.4.	Experiències d'agència i acció col·lectiva situada	22
5.	Condicions que configuren la participació juvenil	23
5.1.	Condicions d'accés i reconeixement	24
5.2.	Condicions relacionals i emocionals	24
5.3.	Condicions educatives i metodològiques	25
5.4.	Condicions estructurals i de context	25
6.	Conclusions i orientacions per a la pràctica socioeducativa	26
6.1.	Principals aprenentatges de l'estudi	27
6.2.	Condicions per a una participació juvenil significativa	28
6.3.	Què implica hui promoure ciutadania global des de la pràctica socioeducativa	29
	Referències	30

INTRODUCCIÓ

El present estudi s'inscriu en el marc del projecte "Tejiendo Redes de Transformación Social hacia la Agenda 2030", impulsat per InteRed i finançat per la Generalitat Valenciana en la convocatòria d'Educació per a la Ciutadania Global (EpCG)¹. L'estudi està orientat a reflexionar críticament sobre les formes contemporànies de participació juvenil, la seua relació amb els processos de construcció de ciutadania i el paper de les entitats del tercer sector per a impulsar propostes realment mobilitzadores.

Lluny de concebre la participació com un resultat donat o un indicador a mesurar, el projecte parteix de la necessitat de comprendre com les persones joves viuen, experimenten i signifiquen hui la seua parti-

cipació en el col·lectiu, especialment en contextos socioeducatius.

Des d'esta perspectiva, l'estudi no respon únicament a un interès descriptiu, sinó a una voluntat explícita d'aprenentatge organitzatiu i d'incidència. InteRed entén la

producció de coneixement com una ferramenta per a revisar críticament les pràctiques educatives, qüestionar marcs d'intervenció que poden resultar excloents i generar arguments sòlids que contribueixen al diàleg amb administracions públiques, centres educatius, socioculturals, entitats del sector i altres actors socials.

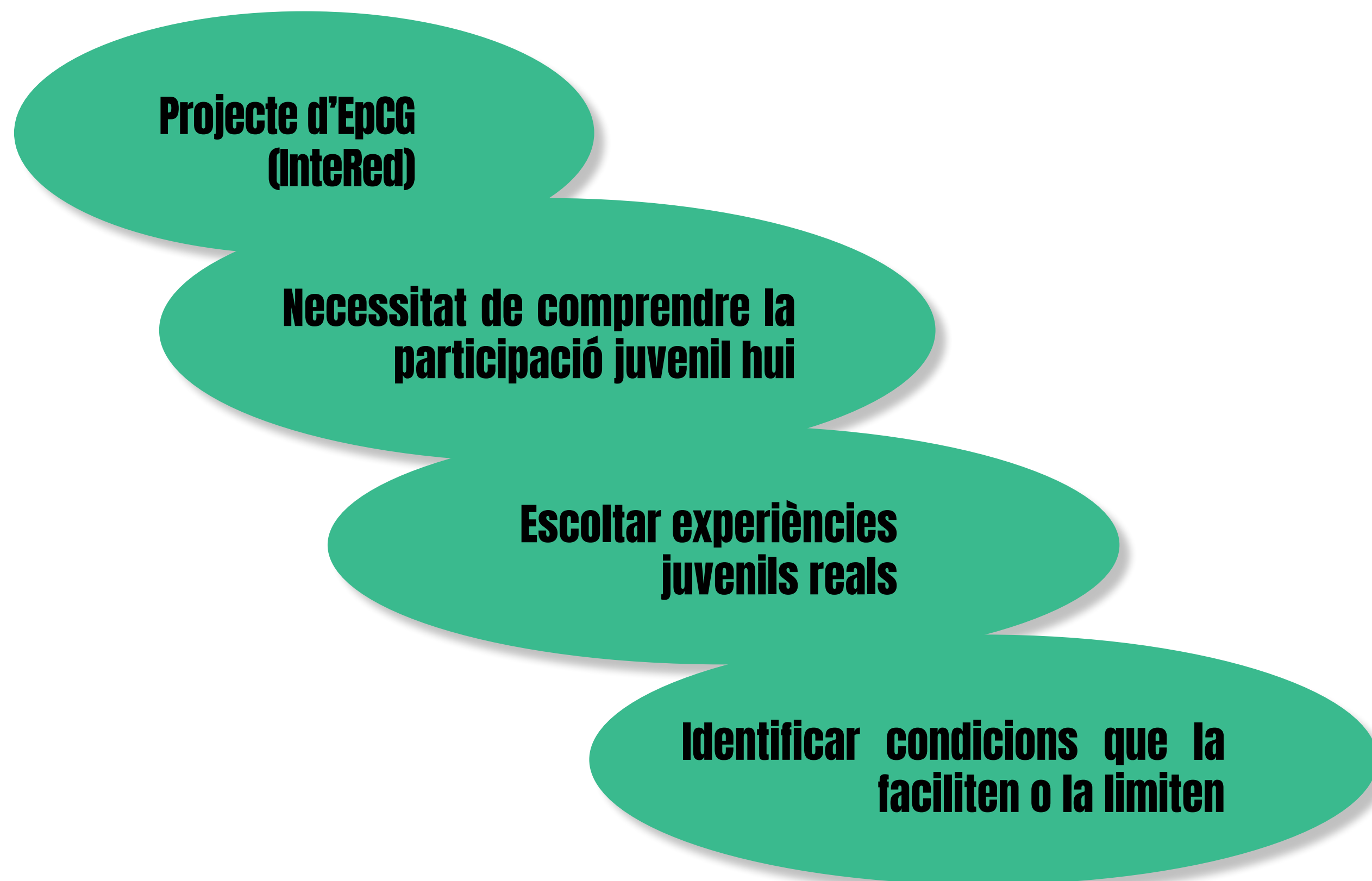
En este sentit, l'anàlisi que es presenta a continuació aspira a complir una doble funció. D'una banda, aportar una lectura situada i rigorosa sobre les experiències de participació juvenil recollides en el marc del projecte. Per un altre, oferir claus interpretatives que permeten fonamentar el disseny de futures iniciatives, així com reforçar posicionaments d'incidència política

orientats a promoure formes de participació més inclusives, significatives i coherents amb els principis de la ciutadania global.

El document s'estructura en tres blocs diferenciats: en el primer, que ocupa els capítols 1 i 2, es fa una anàlisi de la bibliografia sobre participació juvenil que ens donarà claus per a entendre eixa participació i alimentarà les reflexions finals. El segon bloc, que abasta els capítols 3, 4 i 5, se centra en l'anàlisi de les experiències juvenils desenvolupades en el marc del projecte i recollides en diversos espais participatius, tant en centres educatius com en espais d'educació no formal desenvolupats, principalment, en la Comunitat Valenciana amb joves d'edats compreses entre 1 i 35 anys. Finalment, en el capítol 6 s'arreglen les conclusions i orientacions sobre la participació juvenil enfocades a promoure una ciutadania global i que hem extret de les experiències pràctiques arreglades tenint en compte les reflexions que emergeixen de l'anàlisi de la literatura dels capítols inicials.

¹ InteRed es refereix a l'Educació per a la Ciutadania Global en la seua Estratègia d'Educació com a "Educació Transformadora per a la Ciutadania Global, entenent-la com un procés socioeducatiu continuat que promou una ciutadania global crítica, responsable i compromesa, a escala personal i col·lectiva, amb la transformació de la realitat local i global per a construir un món més just, més equitatiu i més respectuós amb la diversitat i amb el medi ambient, en el qual totes les persones puguem desenvolupar-nos lliurement i satisfactoriament."





**Aprenentatges per a incidència
i futurs projectes**

Font: Elaboració pròpia



1.1 Un interés social i polític que no sempre es tradux en participació

En els últims anys, la participació juvenil s'ha consolidat com una qüestió central en el debat públic, en les polítiques de joventut i en l'àmbit de les organitzacions socials. Diversos estudis coincideixen a assenyalar que una part significativa de les persones joves manifesta preocupació pels problemes socials, les desigualtats, la crisi climàtica o la vulneració de drets, així com una disposició favorable cap a valors democràtics i de justícia social (Querol et al., 2023; Rubio Castillo et al., 2019; Tudela, 2024).

No obstant això, esta sensibilitat no sempre es tradueix en una participació sostinguda en espais col·lectius, associatius o institucionals. Els baròmetres de joventut i els estudis recents sobre participació mostren de manera reiterada una bretxa entre actituds i pràctiques: mentre que l'interés declarat pels assumptes públics es manté relativament alt, els nivells de participació efectiva en or-

ganitzacions, processos participatius formals o iniciatives col·lectives estables resulten més baixos i desiguals (Rubio Castillo et al., 2019; Tudela, 2024).

Esta distància ha sigut interpretada amb freqüència en termes de desafecció, apatia o individualisme juvenil. No obstant això, investigacions més recents adverteixen del risc d'estes lectures simplificadores, en assenyalar que els indicadors tradicionals de participació no capturen adequadament les formes contemporànies de participació juvenil (Querol et al., 2023; Tudela, 2024).



1.2 Transformacions en les maneres de participar: més enllà dels canals tradicionals

Diversos estudis mostren que moltes formes actuals d'implicació juvenil no sempre troben encaix en els canals institucionals tradicionals. Accions puntuals, activismes temàtics, participació digital, iniciatives comunitàries o implicacions vinculades a experiències concretes adquireixen major protagonisme enfront de la pertinença prolongada a organitzacions formals o estructures representatives clàssiques (de la Fuente Espinosa, 2024; Pérez Alonso et al., 2024; Querol et al., 2023).

En el context de la Comunitat Valenciana, diferents informes i radiografies de joventut mostren que moltes persones joves participen de manera intermitent, combinant moments de participació amb períodes de distanciament, en funció de les seues trajectòries vitals, condicions materials i oportunitats disponibles (Tudela, 2024). Esta participació fragmentada sol quedar invisibilitzada en els diagnòstics convencionals, la qual cosa contribueix a reforçar discursos deficitaris sobre la joventut.

Al mateix temps, estos estudis assenyalen diferents factors del context vital i social —com la precarietat laboral, la inestabilitat residencial o la sobrecàrrega formativa— que influeixen en les possibilitats reals de participació (Pérez Alonso et al., 2024; Tudela, 2024). En este marc, la no participació o la participació discontinua no pot llegir-se de manera aïllada, sinó com una resposta situada a contextos percebuts com poc accessibles o poc significatius.

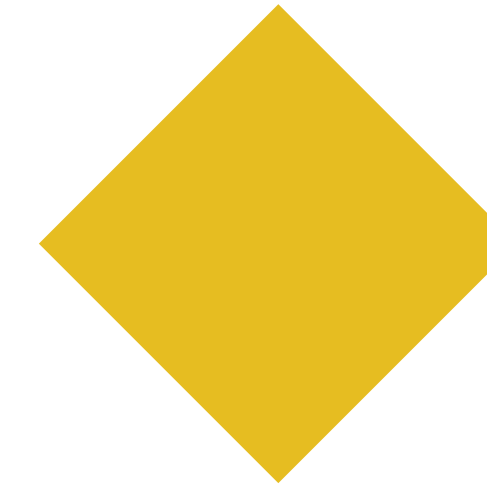


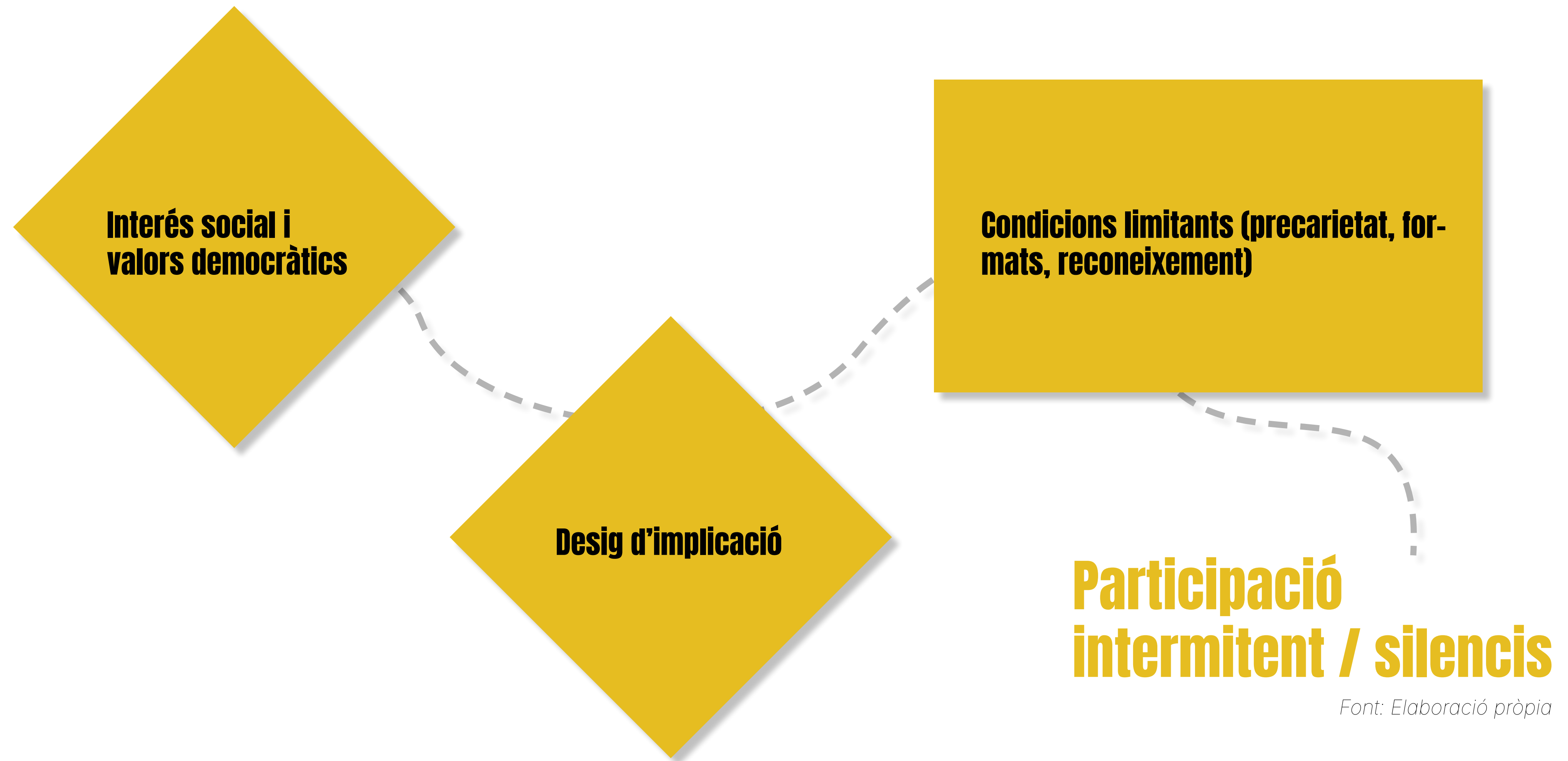
1.3 La paradoxa de la participació juvenil: entre el desig d'implicació i les condicions reals

A partir d'estos diagnòstics, emergeix amb claredat el que pot denominar-se una paradoxa de la participació juvenil. D'una banda, les persones joves expressen interès, preocupació social i voluntat d'incidir en el seu entorn; per un altre, troben dificultats per a sostindre eixa implicació en marcs que no sempre parlen el seu mateix idioma, no ofereixen reconeixement, continuïtat o capacitat real d'influència (Pérez Alonso et al., 2024; Rubio Castillo et al., 2019).

Esta paradoxa ha sigut documentada en diversos estudis que mostren com la joventut percep molts espais participatius com a simbòlics, excessivament dirigits per persones adultes o desconnectats de les seues preocupacions quotidianes (Querol et al., 2023; Tudela, 2024). Quan la participació es viu com un exercici merament consultiu o sense conseqüències visibles, tendeix a generar frustració i retraïment, fins i tot entre els qui manifesten un alt compromís social.

Des d'esta perspectiva, la participació juvenil no pot analitzar-se únicament en termes de presència o absència, sinó com un procés relacional que depén de les condicions socials, educatives i institucionals en les quals es produeix. La pregunta rellevant deixa de ser per què les persones joves no participen més, per a desplaçar-se cap a com es configuren els espais, mediacions i oportunitats que fan possible —o no— la participació (Díaz Aldret, 2017; García-Montes, 2019).





1.4 Educació, participació i ciutadania global: un encreuament estratègic

En l'àmbit de l'educació per a la ciutadania global, esta paradoxa adquireix una rellevància particular. Diversos enfocaments subratllen que la participació no constitueix únicament un objectiu en si mateix, sinó un mitjà fonamental per a l'aprenentatge democràtic, el desenvolupament del pensament crític i la construcció de subjectivitats compromeses amb la transformació social (Díaz Aldret, 2017; García-Montes, 2019).

No obstant això, els estudis revisats adverteixen que moltes iniciatives educatives continuen centrades en la sensibilització o la transmissió de continguts, sense generar experiències participatives amb suficient profunditat o continuïtat (Avià i Faure & Viguer Seguí, 2024; Rubio Castillo et al., 2019). En estos casos, la ciutadania es planteja com un ideal normatiu més que com una pràctica viscuda, la qual cosa limita el seu potencial formatiu.

Este estudi se situa en este encreuament entre participació juvenil i educació per a la ciutadania global, assumint que comprendre les experiències reals de les persones joves resulta imprescindible per a repensar les pràctiques socioeducatives. Lluny de

proposar models abstractes, l'anàlisi parteix de la premissa que la ciutadania es construeix en l'experiència, en contextos en què la participació és possible, significativa i reconeguda.

1.5 Propòsit i enfocament de l'estudi

A partir d'este marc, el present estudi es proposa comprendre com viuen les persones joves la participació hui, quins significats li atribueixen, quins obstacles identifiquen i sota quines condicions emergeixen experiències de participació col·lectiva. Per a això, es recolza en una anàlisi qualitativa d'espais participatius desenvolupats en el marc del projecte, integrant la veu juvenil, l'observació de pràctiques concretes i el diàleg amb estudis previs sobre joventut i participació.

L'objectiu no és oferir un diagnòstic exhaustiu ni representatiu de la joventut valenciana, sinó aportar aprenentatges situats que permeten enriquir la reflexió i orientar la pràctica socioeducativa. Des d'esta perspectiva, l'estudi busca contribuir a una

comprensió més complexa i menys deficitària de la participació juvenil, reconeixent tant les seues fragilitats com el seu potencial transformador.

L'estudi s'organitza en sis capítols que responen a una lògica progressiva: després de situar el context i el marc d'anàlisi, s'explicita l'enfocament metodològic i les fonts empíriques de l'estudi. A continuació, s'aborda l'anàlisi de les experiències arreplegades i s'identifiquen les condicions que configuren la participació juvenil. Finalment, l'últim capítol sintetitza els principals aprenentatges i planteja orientacions per a la pràctica socioeducativa i la promoció de la ciutadania global.



2

COM S'ESTÀ TRANSFORMANT LA PARTICIPACIÓ JUVENIL

2.1 De la participació institucional a pràctiques més situades i diverses

Bona part de la literatura recent reinterpreta críticament els marcs tradicionals, des dels quals s'ha conceptualitzat la participació juvenil, proposant altres maneres de comprendre les pràctiques actuals. De fet, nombrosos estudis coincideixen a assenyalar que estos marcs resulten cada vegada menys adequats per a comprendre les pràctiques reals de participació de les persones joves en contextos contemporanis (Rubio Castillo et al., 2019; Tudela, 2024).

La literatura recent apunta a un procés de desinstitucionalització de la participació, especialment entre la joventut. Això no implica una retirada del públic, sinó un desplaçament cap a formes d'implicació més flexibles, intermitents i vinculades a causes concretes. Accions puntuals, campanyes específiques, mobilitzacions temàtiques,

pràctiques comunitàries o iniciatives impulsades des d'entorns digitals adquireixen un protagonisme creixent enfront de l'afiliació prolongada o la militància clàssica (de la Fuente Espinosa, 2024; Pérez Alonso et al., 2024; Querol et al., 2023).

En el context valencià, diversos informes mostren que moltes persones joves combinen moments d'alta implicació amb períodes de distanciament, en funció de les seues condicions vitals i de la rellevància percebuda de les causes abordades (Tudela, 2024). Esta participació episòdica sol quedar invisibilitzada en els indicadors tradicionals, la qual cosa contribueix a lectures que interpreten la baixa afiliació organitzativa com a desinterés o apatia.

Des d'esta perspectiva, resulta necessari ampliar el concepte de participació per a incloure pràctiques que, encara que no sempre s'inscriuen en canals formals, impliquen posicionament, presa de decisions i acció col·lectiva. Reconéixer esta diversitat constitueix un primer pas per a comprendre les experiències juvenils analitzades en el present estudi.



2.2 Participació, agència i reconeixement: claus per a una implicació significativa

Més enllà de les formes que adopta, la participació juvenil planteja una qüestió central relacionada amb la capacitat d'agència. Diversos enfocaments distingeixen entre una participació merament simbòlica, limitada a l'expressió sense conseqüències, i una participació significativa, entesa com aquella que permet influir en els processos, definir problemes i contribuir a la presa de decisions (Arns-tein, 1969; Díaz Aldret, 2017).

En el cas de la joventut, esta distinció adquireix una rellevància particular. Nombrós estudis assenyalen que molts espais participatius dirigits a persones joves reproduïxen dinàmiques adultocèntriques, on la veu juvenil és escoltada però no necessàriament incorporada, o on els marges de decisió estan prèviament delimitats (Pérez Alonso et al., 2024; Querol et al., 2023).

L'experiència de participar es troba, així, estretament vinculada al reconeixement. Sentir-se reconegut com a interlocutor vàlid, percebre que la mateixa aportació té valor i pot generar efectes, constitueix una condició bàsica per a sostindre la implicació. Quan este reconeixement no es produeix, la participació tendeix a viure's com un exercici buit o instrumental, la qual cosa pot derivar en desafecció o retraïment.

Des d'una mirada relacional, l'agència juvenil no ha d'entendre's com un atribut individual estable, sinó com una capacitat que es construeix en interacció amb els contextos, les mediacions i les oportunitats disponibles. Esta comprensió resulta clau per a analitzar per què la participació emergeix amb força en alguns espais i s'inhibeix en uns altres.



2.3 Comunicar-se sota els mateixos codis: estratègia indispensable per a establir ponts

La transformació de les formes de participació juvenil no pot comprendre's al marge dels canvis en l'ecosistema comunicatiu contemporani. Diversos estudis assenyalen que les tecnologies digitals, les plataformes socials i els llenguatges audiovisuals constitueixen hui espais centrals de socialització, expressió i construcció del col·lectiu per a les persones joves (Avià i Faure & Viquer Seguí, 2024; Cordobés et al., 2025).

En este context, la comunicació no actua únicament com a canal de difusió, sinó com a mediació estructural de la participació. Els formats, llenguatges, codis estètics i dinàmiques d'interacció condicionen la manera en què les propostes col·lectives són percebudes, apropiades o rebutjades. Quan les organitzacions operen amb registres comunicatius allunyats dels codis juvenils, s'amplia la distància entre interès potencial i implicació efectiva.

comunicació per a la transformació social, la participació no s'activa únicament a través de continguts, sinó mitjançant processos comunicatius que reconeixen contextos culturals, normes simbòliques i pràctiques expressives pròpies dels grups destinataris. La construcció de sentit compartit i el reconeixement mutu es converteixen, així, en condicions prèvies per a la implicació.

En este sentit, la comunicació apareix com una dimensió constitutiva de la participació juvenil contemporània, no com un element accessori. Comprendre els codis, plataformes i formes d'expressió juvenils forma part de les condicions que possibiliten —o limiten— la construcció de ponts entre organitzacions i joves.



2.4 El paper de les condicions socials i vitals en la participació juvenil

Els estudis revisats subratllen que la participació juvenil no pot analitzar-se al marge de les condicions socials i materials que travessen les trajectòries vitals de les persones joves. Factors com la precarietat laboral, la inestabilitat residencial, la prolongació dels itineraris formatius o la incertesa respecte al futur condicionen de manera significativa les possibilitats d'implicació sostinguda (Rubio Castillo et al., 2019; Tudela, 2024).

En este context, la participació competeix amb altres demandes vitals i es veu afectada per la disponibilitat de temps, energia i recursos. La literatura adverteix del risc d'interpretar estes limitacions en clau individual, obviant els condicionants estructurals que restringeixen la capacitat d'implicació, especialment entre joves en situacions de major vulnerabilitat.

Així mateix, diferents informes mostren que determinades formes de participació —especialment aquelles de caràcter formal, associatiu o institucionalitzat— tendeixen a concentrar-se amb major freqüència en perfils que compten amb major capital educatiu, social o cultural, la qual cosa pot reproduir desigualtats internes dins del mateix col·lectiu juvenil (Pérez Alonso et al., 2024; Tudela, 2024). No obstant això, esta tendència no opera de manera uniforme en tots els contextos ni en tots els tipus d'implicació. Si bé la sensibilitat davant problemàtiques socials pot estar àmpliament distribuïda entre joves amb trajectòries diverses, les condicions materials, l'estabilitat vital i la disponibilitat de recursos influeixen de manera significativa en la possibilitat de sostindre processos participatius en el temps.

Esta constatació reforça la necessitat d'analitzar no sols qui participa, sinó en quines condicions i a través de quins dispositius. Reconèixer el pes d'estos factors contextuals permet desplaçar lectures moralitzadores sobre la falta de compromís juvenil i situar la participació com un procés profundament condicionat per l'entorn.





TAULA 1: De la participació normativa a la participació viscuda

MODEL NORMATIU	PARTICIPACIÓ VISCUDA
Afiliació estable	Implicació intermitent
Canals formals	Pràctiques situades
Continuïtat obligatòria	Activació per causes
Visibilitat constant	Presència i silenci
Indicadors quantitatius	Significats i experiències

Font: Elaboració pròpia

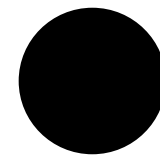


2.5 Ciutadania global i participació: dels valors a la pràctica

En l'àmbit de l'educació per a la ciutadania global, la participació ocupa un lloc central com a eix pedagògic i polític. No obstant això, la literatura revisada adverteix d'una tensió recurrent entre enfocaments centrats en la transmissió de valors i aquells que promouen experiències reals d'implicació (Díaz Aldret, 2017; García-Montes, 2019).

Diversos estudis assenyalen que la sensibilització, encara que necessària, resulta insuficient si no s'acompanya d'oportunitats per a exercitar la ciutadania en contextos concrets. La participació es converteix, així, en un espai privilegiat per a l'aprenentatge democràtic, en tant que permet experimentar el diàleg, el desacord, la presa de decisions i l'acció col·lectiva.

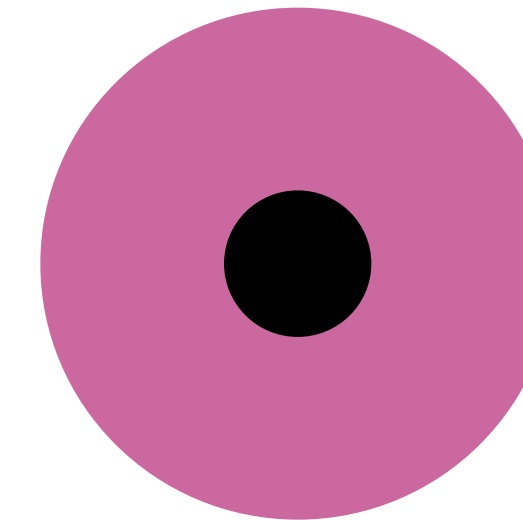
Des d'esta perspectiva, la ciutadania global no es concep únicament com un marc normatiu o identitari, sinó com una pràctica situada que es construeix en l'experiència. Este enfocament resulta especialment pertinent per a llegir els processos analitzats en el present estudi, en tant que connecta la participació juvenil amb aprenentatges cívics que transcendeixen l'espai immediat.



2.6 Reconfigurar la mirada sobre la participació juvenil

El conjunt d'enfocaments i estudis revisats permet situar la participació juvenil com un procés divers, relacional i profundament condicionat per factors socials, vitals i institucionals. Esta mirada qüestiona lectures simplificadores centrades en la presència o absència de participació, i convida a atendre els contextos, mediacions i condicions en les quals la participació juvenil es produeix o es veu limitada.

Les transformacions descrites no suposen la desaparició de la participació juvenil, sinó una reconfiguració de les seues formes, sentits i temps. Reconèixer estos canvis exigeix desplaçar l'atenció des de models normatius cap a les experiències concretes i els escenaris en els quals les persones joves negocien la seua relació amb el col·lectiu.



3

METODOLOGIA I FONTS DE L'ESTUDI

El present estudi adopta un enfocament qualitatiu i interpretatiu, orientat a comprendre com s'experimenta i se significa la participació juvenil en contextos socioeducatius concrets. Més que mesurar nivells de participació o establir relacions causals, l'objectiu és explorar experiències, percepcions i condicions que configuren els processos participatius des de diferents posicions vinculades al treball amb joves.

El disseny metodològic es recolza en la triangulació de fonts empíriques diverses, generades en el marc del projecte, la qual cosa permet aproximar-se a la participació juvenil des de registres i situacions complementàries: espais de diàleg col·lectiu, pràctiques educatives situades, percepcions individuals i discursos públics. Esta estratègia reforça la consistència interpretativa de l'anàlisi i afavoreix una lectura complexa dels processos estudiats.



3.1 Fonts empíriques de l'estudi

L'anàlisi es basa en cinc tipus de fonts empíriques, amb distint pes analític:

a) Col·loqui presencial amb professionals que treballen amb joves

L'estudi inclou un col·loqui realitzat el 2 d'abril de 2025, amb la participació d'11 persones, celebrat en el Centre Municipal de Joventut El Grau de València i amb una duració aproximada de dues hores.

El perfil dels participants, professionals que treballen amb joves, va ser molt heterogeni i va permetre incorporar una mirada situada des de la pràctica socioeducativa, tant en territoris del Nord com del Sud. Les entitats a les quals pertanyien eren València Acull, XEAS, InteRed i Manuela Ramos. El col·loqui es

va plantejar com un espai obert de diàleg col·lectiu entorn dels significats de la participació juvenil, les dificultats percebudes i les condicions que afavoreixen o limiten la participació.

La sessió va ser gravada i posteriorment transcrita, i la seua anàlisi es va realitzar de manera interpretativa, atenent temes recurrents, tensions emergents i posicions compartides o divergents en l'intercanvi col·lectiu.

La sessió va ser gravada i posteriorment transcrita, i la seua anàlisi es va realitzar de manera interpretativa, atenent temes recurrents, tensions emergents i posicions compartides o divergents en l'intercanvi col·lectiu.



b) Enquesta en el marc d'un taller sobre activisme digital

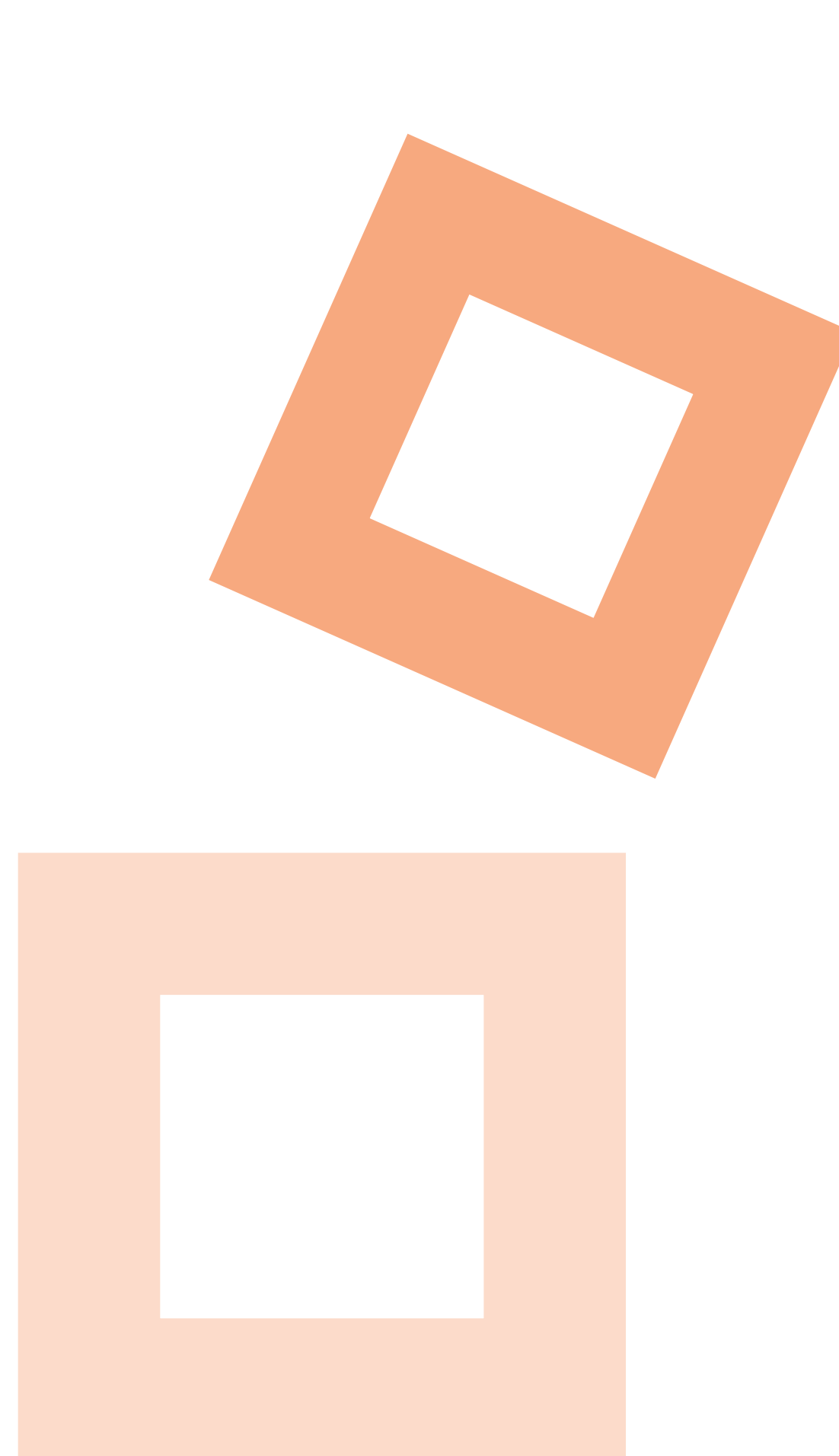
Com a segona font empírica, es va utilitzar una enquesta breu aplicada al final de dos tallers sobre generació de contingut crític per a xarxes socials, Del repost a l'Acció-Activismes Digitals. El primer taller es va realitzar en el Centre Cultural Alqueria d'Albors de València, el 17 d'octubre de 2025; el segon, es va dur a terme en el Col·legi Santa Teresa d'Alacant, el 2 de desembre de 2025; la duració dels tallers va ser entre dues hores i mitja i tres hores. L'enquesta final va ser resposta per 54 persones joves en total, amb edats compreses entre 14 i 35 anys, i es va dissenyar amb preguntes obertes, orientades a arreplegar percepcions, experiències i valoracions sobre la participació juvenil en entorns digitals.

L'enquesta va ser anònima, la qual cosa va afavorir respostes més reflexives i personals. Esta font va permetre complementar la informació qualitativa amb un registre individualitzat sobre motivacions, barreres i significats associats a la participació en xarxes socials.

c) Observació participant en tallers sobre participació i construcció de noves narratives

La tercera font empírica correspon a l'observació participant de cinc tallers centrats en la reflexió col·lectiva sobre la participació, discursos d'odi i construcció de noves narratives. Els tallers es van desenvolupar en l'IES El Grau de València, el 24 i 27 de novembre de 2025, amb alumnat d'ESO i Formació Professional, i van comptar amb una participació aproximada d'entre 15 i 25 joves per sessió, amb edats compreses entre 16 i 22 anys.

L'observació va ser realitzada pel mateix investigador en qualitat d'observador participant, utilitzant una guia d'observació comuna i notes de camp posteriors. Esta font va permetre analitzar dinàmiques de participació, presa de paraula, silencis, interaccions grupals i reaccions davant continguts sensibles en situacions educatives reals.



d) Curs d'acompanyament i mobilització juvenil-Mòdul 5: escoltem joves mobilitzats

Una altra font empírica va ser l'últim mòdul del curs en línia d'Acompanyament i Mobilització Juvenil, emmarcat dins del projecte de Voluntariat Nacional i Internacional d'InteRed i secundat, en l'últim mòdul, pel projecte de Participació Juvenil de la delegació de València. El curs va estar dirigit a personal tècnic que treballara amb joventut, i es va dur a terme el 18 de febrer de 2026, de 17.30 h a 19.30 h.

El col·loqui va ser moderat per les tècniques d'InteRed i va comptar amb la presència de tres ponents: Paola Larco, equatoriana, Economista i doctora en Estudis de Gènere i Polítiques d'Igualtat. Cofundadora de la col·lectiva Dones, Veus i Resistència integrada per dones migrants i racialitzades a València. Practica el seu activisme des d'una perspectiva feminista decolonial, interseccional i antiracista. Aicha bint Yusif, palestina, Llicenciada en Filologia Anglesa i Escriptura Creativa, i estudiant de medicina. És poeta i facilita tallers comunitaris d'escriptura i lectura. Blanca Trull, valenciana, Sociòloga i Politòloga, màster en Drets Humans, Pau i Desenvolupament Sostenible. Activista digital, el seu contingut combina divulgació i periodisme digital travessat per anàlisi des dels seus camps de formació.

Per part seua, les persones inscrites en el curs tenien perfils diversos i se situaven en un rang d'edat entre 28 i 76 anys. Va haver-hi poques intervencions en finalitzar les ponències de les convidades.

Este material es va utilitzar amb un caràcter complementari i contextual, no com a espai d'interacció directa ni com a font principal de dades. La seua anàlisi va permetre incorporar discursos públics i posicionaments elaborats per organitzacions socials entorn de joventut, participació i acció col·lectiva, enriquint la lectura del material empíric principal sense substituir-lo.

e) Col·loqui públic gravat (font empírica complementària)

Com a font empírica complementària, es va incorporar l'anàlisi d'un col·loqui públic gravat i difós en YouTube, celebrat al setembre de 2025 durant les Jornades Anuals d'InteRed. El col·loqui va ser moderat per una representant d'InteRed i va comptar amb la participació de tres ponents, representants d'Amnistia Internacional, ONGAWA i Amics de la Terra. La resta de les persones assistents van participar com a públic, sense intervenció directa.

Com en el cas anterior, este col·loqui no va constituir un espai d'interacció directa amb l'equip investigador ni una font principal de dades. La seua revisió va permetre incorporar a l'anàlisi discursos públics i reflexions elaborades des d'organitzacions socials que treballen en l'àmbit de la participació i l'acció col·lectiva. Este material es va utilitzar principalment per a contextualitzar i contrastar les troballes de l'estudi, ampliant el marc interpretatiu des del qual s'analitzen les experiències arreglades en la resta de les fonts empíriques.



TAULA 2: Fonts empíriques de l'estudi

FONT	TIPUS	PARTICIPANTS	EDAT	CONTEXT	ROL INVESTIGADOR
Col·loqui Participació Nord-Sud	Qualitativa	11	Adults	Centre Municipal Joventut El Grau	Facilitació
Enquesta Activismes Digitals	Oberta	54	14-35	Centre Cultural-Col·legi	Disseny/anàlisi
Tallers Participació-Noves narratives	Observació	93	16-22	IES Grau	Observador
Curs Acompanyament juvenil	Complementària	10	28-76	Seminari web	Anàlisi
Col·loqui públic	Complementària	3 ponents	Adults	Jornades Anuals InteRed	Anàlisi

Font: Elaboració pròpia





3.2 Abast i límits de l'estudi

L'estudi no pretén oferir resultats estadísticament representatius ni generalitzables al conjunt de la joventut. Les seues troballes han d'entendre's com a aprenentatges situats, vinculats a contextos específics i a experiències concretes de participació.

No obstant això, l'anàlisi aporta claus rellevants per a la reflexió socioeducativa i per al disseny de pràctiques participatives més inclusives i significatives, en diàleg amb estudis previs sobre joventut, participació i ciutadania global.

La recollida d'experiències de participació juvenil s'ha limitat fonamentalment a espais socioeducatius generats en el marc del projecte, en la Comunitat Valenciana.



4

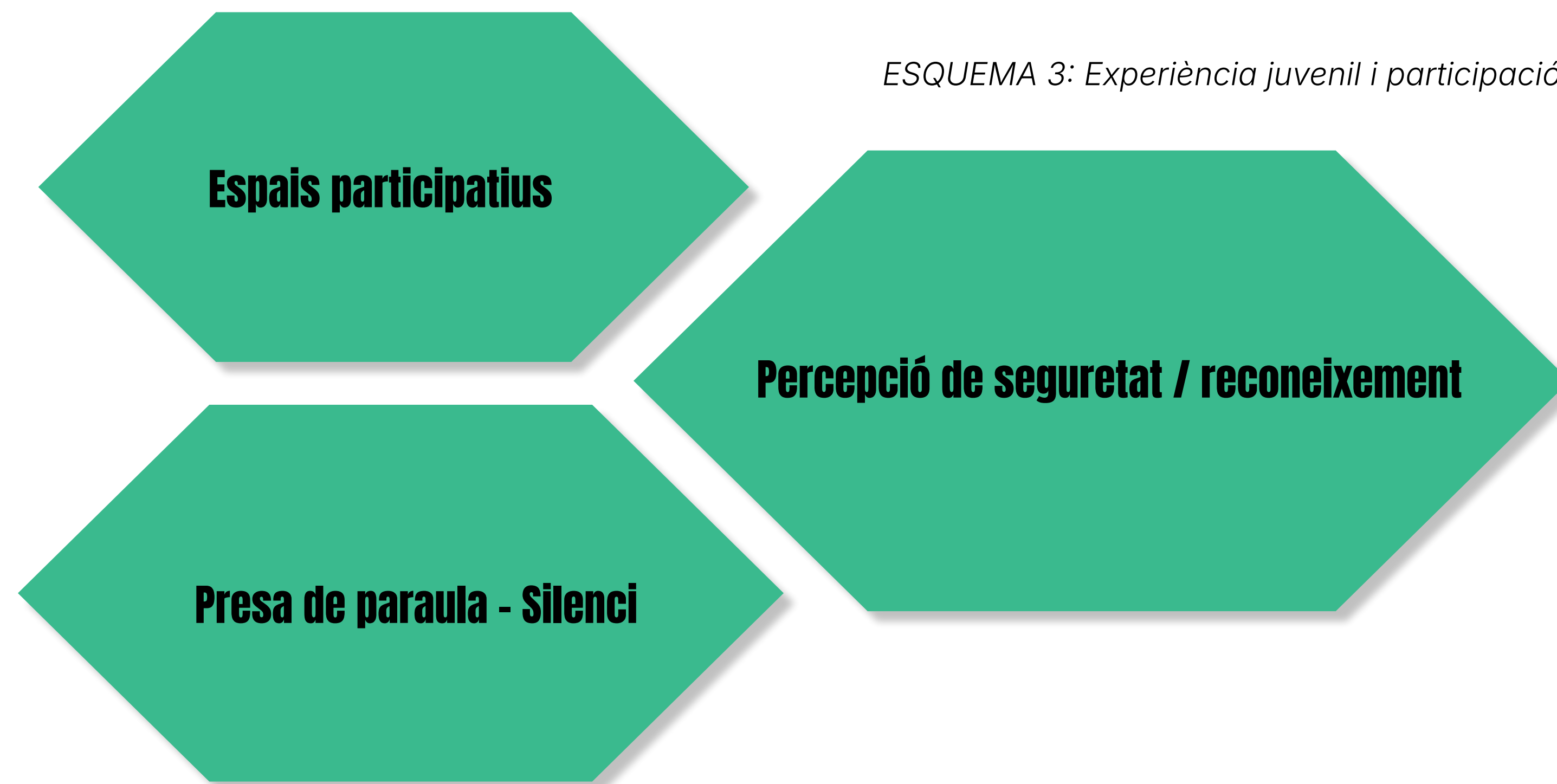
ESCOLTAR

L'EXPERIÈNCIA JUVENIL

L'anàlisi de l'experiència juvenil que es presenta en este capítol es recolza en diferents situacions i espais participatius desenvolupats en el marc del projecte. A partir d'estes experiències, el capítol explora com les persones joves signifiquen la participació, quines barreres identifiquen i de quina manera emergeixen —o s'inhibeixen— processos de participació col·lectiva en contextos socioeducatius concrets.

En conjunt, les evidències empíriques no ofereixen un relat homogeni ni lineal, sinó un entramat de significats, tensions i posicionaments que ajuden a comprendre la complexitat de la participació juvenil més enllà de categories simplificadores. En diàleg amb els capítols anteriors, esta anàlisi permet situar l'experiència juvenil en l'encreuament entre interès social, condicions estructurals i oportunitats reals de participació.

ESQUEMA 3: Experiència juvenil i participació



Agència juvenil (emergeix o s'inhibeix)

Font: Elaboració pròpia



4.1 Què significa participar per a les persones joves

Per a les persones joves participants, la participació no es defineix prioritàriament a partir de categories formals ni de la pertinença estable a organitzacions o estructures institucionalitzades. Més prompte, apareix associada a la possibilitat d'expressar-se, ser escoltades i formar part de processos amb sentit.

Al col·loqui, la participació es vincula reiteradament amb la presa de paraula i amb la capacitat d'opinar sobre qüestions que afecten la pròpia vida i a l'entorn pròxim. Participar significa "poder dir el que penses" i percebre que eixa veu no és irrellevant. Esta concepció connecta directament la participació amb el reconeixement i amb l'experiència subjectiva de ser tingut en compte.

L'enquesta realitzada en el taller sobre xarxes socials reforça esta lectura. Moltes de les respostes apunten a formes de participació flexibles i situades —informar-se, compartir continguts, debatre o donar suport a causes concretes— que no sempre es tradueixen en una vinculació prolongada a estructures formals. La participació s'entén, així, com una cosa compatible

amb trajectòries vitals marcades per la incertesa, la falta de temps i la multiplicitat de demandes.

Des d'esta perspectiva, participar no implica necessàriament "estar sempre", sinó activar la participació quan una causa interpel·la de manera directa. Esta comprensió ajuda a explicar per què moltes pràctiques juvenils de participació queden fora dels indicadors tradicionals, malgrat la seua rellevància social i política.

4.2 Barreres, pors i límits percebuts

Al costat d'estes concepcions obertes de la participació, l'anàlisi empírica posa de manifest l'existència de múltiples barreres que condicionen el seu exercici. Una de les més recurrents és la percepció de falta d'espais accessibles i significatius on implicar-se.

En el col·loqui, diverses persones joves expressen no conèixer llocs on participar o no sentir-se convidades a fer-ho. Esta dificultat no es refereix únicament a la inexistència d'espais, sinó també a la falta d'identificació amb els formats disponibles, percebuts a vegades com a llunyans, excessivament dirigits o poc connectats amb les preocupacions quotidianes.

A estes barreres estructurals se sumen límits de caràcter relacional i emocional. En els tallers observats, es detecta que la por al juí, a equivocar-se o a expressar opinions impopulars limita la participació, especialment en contextos grupals. La presa de paraula apareix com un acte que implica exposició i risc simbòlic, la qual cosa no totes les persones se senten en condicions d'assumir.

L'enquesta sobre activisme digital introdueix un matís rellevant: encara que les xarxes socials es perceben com a espais potencials de participació, també generen ambivalència. D'una banda, faciliten l'expressió i la connexió; per un altre, intensifiquen el temor a la crítica, la polarització o l'atac, afavorint en alguns casos dinàmiques d'autocensura.

Estes barreres no poden interpretar-se com falta d'interés, sinó com a indicadors de les condicions concretes en les quals es produeix —o s'inhibeix— la participació juvenil.



4.3 El silenci com a forma de posicionament

Una de les troballes més significatives de l'estudi és la centralitat del silenci en les experiències participatives. En els tallers sobre discursos d'odi, l'observació mostra que no totes les persones joves participen activament en els debats, fins i tot quan manifesten interès pel tema.

Este silenci no és homogeni ni pot interpretar-se de manera unívoca. En alguns casos, respon a la por de ser assenyalat o a no comptar amb els recursos discursius necessaris per a intervindre. En uns altres, sembla vinculat a una desconfiança més profunda respecte a la utilitat de parlar, especialment quan es percep que unes certes veus tenen més pes que unes altres o que l'espai no garanteix igualtat en l'ús de la paraula.

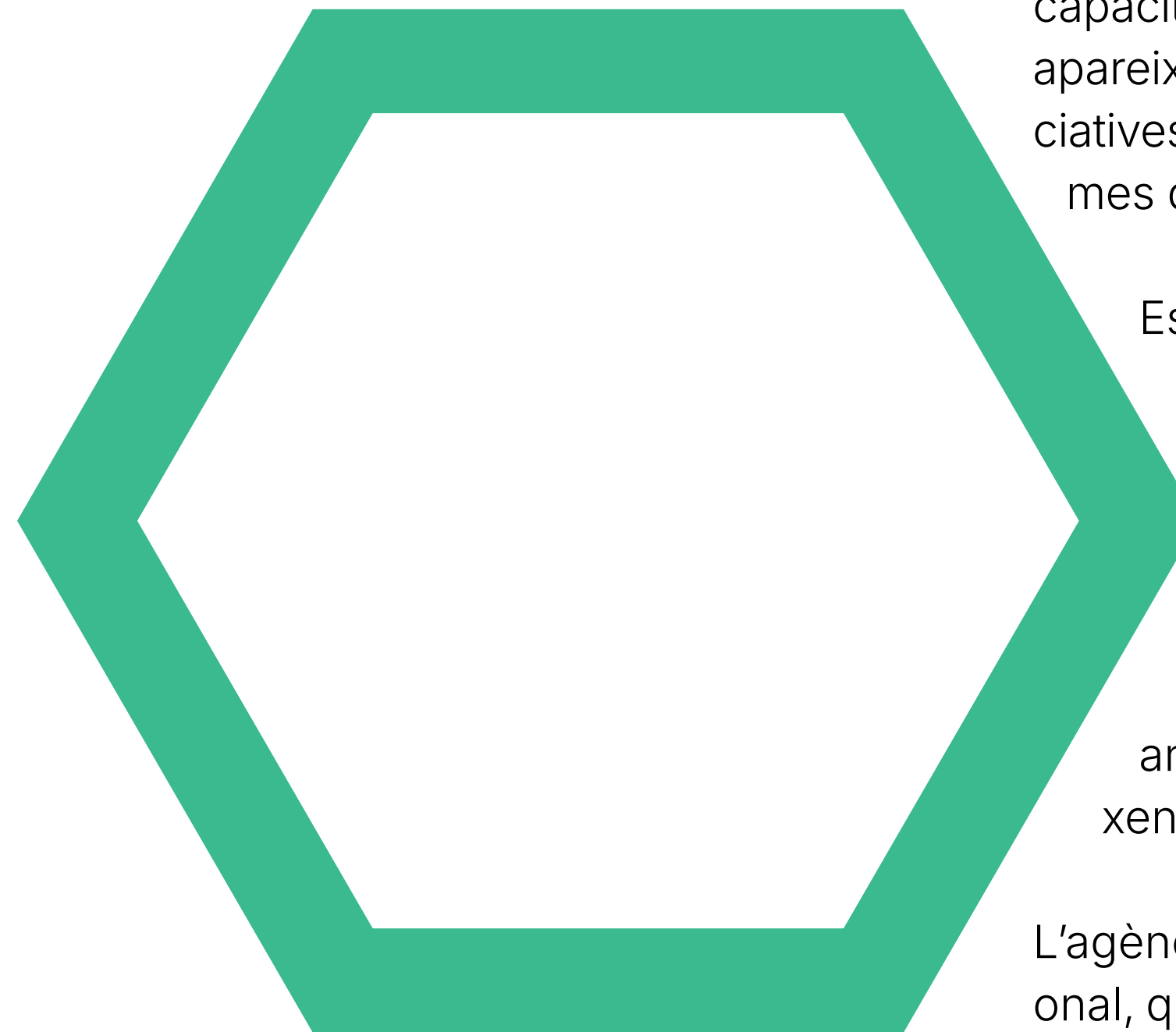
Llegit des d'esta perspectiva, el silenci apareix com una forma de posicionament situada, més que com un signe d'indiferència. Callar pot ser una estratègia d'autoprotecció o una resposta a dinàmiques grupals que no faciliten la participació. Reconèixer el silenci com a dada analítica permet ampliar la comprensió de la participació juvenil i evitar lectures basades exclusivament en la visibilitat de l'acció.

4.4 Experiències d'agència i acció col·lectiva situada

Malgrat les barreres identificades, l'anàlisi empírica arreplega nombroses experiències que evidencien la capacitat d'agència juvenil. En el col·loqui i en els tallers apareixen relats de participació en mobilitzacions, iniciatives comunitàries, accions de sensibilització i formes de suport mutu, tant presencials com digitals.

Estes experiències comparteixen un tret comú: solen emergir quan les persones joves perceben que la seua acció té sentit, que es desenvolupa en un entorn relativament segur i que connecta amb preocupacions reals. En els tallers sobre discursos d'odi, per exemple, s'observa com, a mesura que es genera confiança, augmenten les intervencions i es produeixen debats més complexos i matisats.

L'agència juvenil apareix així com una capacitat relacional, que s'activa en funció de les condicions del context. No es tracta d'una disposició individual estable, sinó d'alguna cosa que es construeix col·lectivament, a través d'experiències participatives que reforcen la confiança i el reconeixement mutu.



CONDICIONS QUE CONFIGUREN LA PARTICIPACIÓ JUVENIL

5

TAULA 3: Condicions de la participació juvenil

L'anàlisi de les experiències arreplegades permet identificar un conjunt de condicions que influeixen de manera significativa en com les persones joves s'impliquen —o no— en processos participatius. Estes condicions no operen de forma aïllada ni determinista, sinó que s'entrellacen i es reforcen mútuament, configurant escenaris més o menys favorables per a la participació.

Llegides des d'una perspectiva socioeducativa, estes condicions desplacen el focus des de les actituds individuals cap als contextos, mediacions i pràctiques que fan possible la participació juvenil.

En conjunt, estes condicions mostren que la participació juvenil no depén únicament de la motivació individual, sinó d'un entramat de factors relacionals, educatius i estructurals. Comprendre estes condicions resulta clau per a dissenyar pràctiques socioeducatives que no es limiten a convidar a participar, sinó que generen contextos on la participació siga realment possible.

Dimensió	Què limita	Què facilita
Accés	Espais poc visibles	Espais recognoscibles
Relacional	Por al juí	Entorns segurs
Metodològica	Exposició unidireccional	Dinàmiques participatives
Estructural	Falta de temps	Flexibilitat i cura

Font: Elaboració pròpia



5.1 Condicions d'accés i reconeixement

Una primera condició clau es relaciona amb l'accés efectiu a espais de participació i amb el reconeixement de les persones joves com a interlocutores vàlides. Les evidències empíriques mostren que la participació no depén únicament de l'existència formal d'espais, sinó que estos resulten accessibles, comprensibles i significatius.

En el col·loqui i en els tallers observats, apareix de manera recurrent la percepció que molts espais participatius no estan clarament identificats o no es perceben com dirigits a la joventut. A això se suma la sensació que, fins i tot quan s'accedeix a estos espais, la capacitat d'incidir és limitada o està prèviament delimitada.

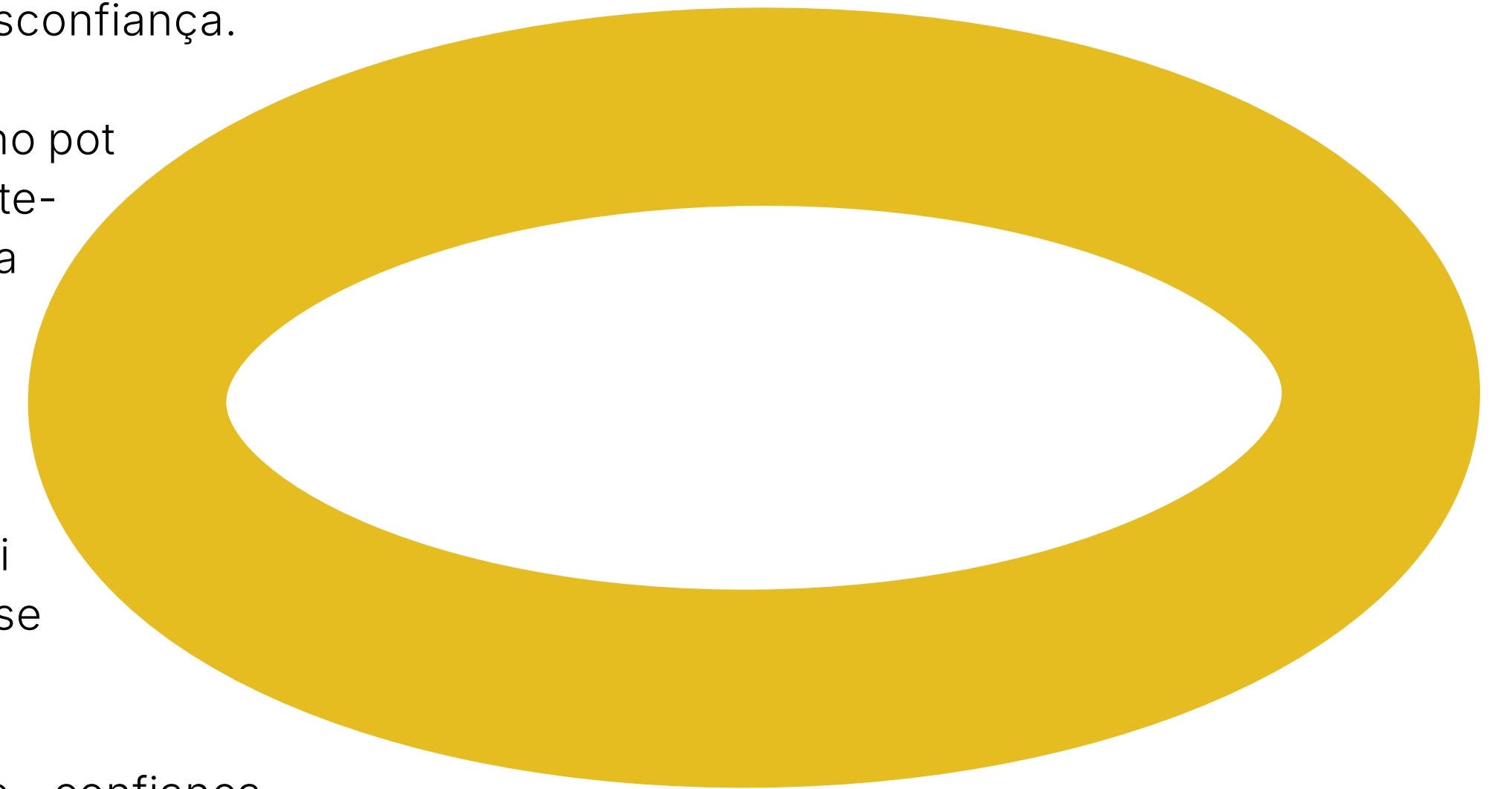
El reconeixement opera ací com una condició central. Sentir-se escoltades, percebre que la pròpia veu té valor i que les aportacions poden generar efectes reals constitueix un element decisiu per a sostindre la implicació. Quan este reconeixement no es produeix, la participació tendeix a viure's com a simbòlica o instrumental, la qual cosa debilita la seua continuïtat.

5.2 Condicions relacionals i emocionals

Més enllà de l'accés formal, la participació juvenil es veu profundament condicionada per dinàmiques relacionals i emocionals. L'anàlisi dels tallers posa de manifest que la presa de paraula, el debat i la participació col·lectiva estan travessats per emocions com la por al juí, la inseguretat o la desconfiança.

El silenci observat en diferents espais no pot interpretar-se únicament com a desinterés, sinó com una resposta situada a contextos percebuts com a poc segurs o poc igualitaris, tal com es va evidenciar en les experiències analitzades. La participació requereix entorns on siga possible equivocar-se, dissentir i expressar posicions minoritàries sense por de l'estigmatització.

En este sentit, la construcció de confiança apareix com una condició fonamental. Quan els espais afavoreixen relacions horitzontals, cura mútua i respecte, s'amplien les possibilitats de participació i es diversifiquen les veus presents. Per contra, dinàmiques competitives, jeràrquiques o adultocèntriques tendeixen a inhibir la participació, fins i tot entre joves amb alta motivació social.





5.3 Condicions educatives i metodològiques

Les pràctiques educatives i metodològiques exerceixen un paper central en la configuració de la participació juvenil. L'anàlisi empírica mostra que la participació s'activa amb major intensitat quan els espais estan dissenyats de manera intencional, amb metodologies que faciliten la interacció, el diàleg i la construcció col·lectiva de sentit.

En els tallers observats, s'evidencia que la claredat d'objectius, l'ús de dinàmiques participatives i l'adaptació dels continguts al context del grup influeixen directament en el nivell i la qualitat de la participació. Metodologies excessivament expositives o tancades tendeixen a limitar la participació, mentre que aquelles que incorporen l'experiència i el saber de les persones joves afavoreixen una participació més activa.

Així mateix, la participació es veu reforçada quan es connecta amb situacions concretes i problemes reconeixibles. La possibilitat de vincular els debats amb experiències pròpies o pròximes facilita l'apropiació de l'espai participatiu i contribueix al fet que la participació no es perceba com un exercici abstracte o desvinculat de la realitat quotidiana.

5.4 Condicions estructurals i de context

Finalment, la participació juvenil es troba travessada per condicions estructurals que excedeixen l'àmbit immediat dels espais educatius o associatius. La precarietat, la falta de temps, la incertesa vital i les desigualtats socials influeixen de manera decisiva en la capacitat de les persones joves per a implicar-se de forma sostinguda.

El material empíric arreplega de manera implícita com estes condicions limiten la disponibilitat i la continuïtat de la participació, especialment entre joves que compaginen estudis, treball i altres responsabilitats. Ignorar estos condicionants condueix a interpretacions individualitzants que responsabilitzen a la joventut de la seua falta d'implicació, obviant els marcs que la fan més o menys possible.

Reconèixer el pes d'estes condicions permet situar la participació juvenil com un procés contextualitzat, que requereix no sols motivació individual, sinó també marcs, dispositius i estructures que la facen viable.



6

CONCLUSIONS I ORIENTACIONS PER A LA PRÀCTICA SOCIOEDUCATIVA

El present estudi s'ha proposat comprendre com s'experimenta la participació juvenil en contextos socioeducatius concrets, atesos els significats, barreres i condicions que configuren estos processos. A partir de l'anàlisi empírica realitzada fonamentalment amb joves de la Comunitat Valenciana, este capítol final sintetitza els principals aprenentatges i planteja orientacions per a la pràctica socioeducativa, amb especial atenció a la promoció de la ciutadania global.

Les conclusions que es presenten a continuació no han de llegir-se com a receptes tancades ni com a models transferibles de manera automàtica, sinó com a claus interpretatives i orientacions situades, útils per a repensar pràctiques, dispositius i marcs d'intervenció.

ESQUEMA 4: Ciutadania global com a pràctica viscuda



Ciutadania global viscuda

Font: Elaboració pròpia



6.1 Principals aprenentatges de l'estudi

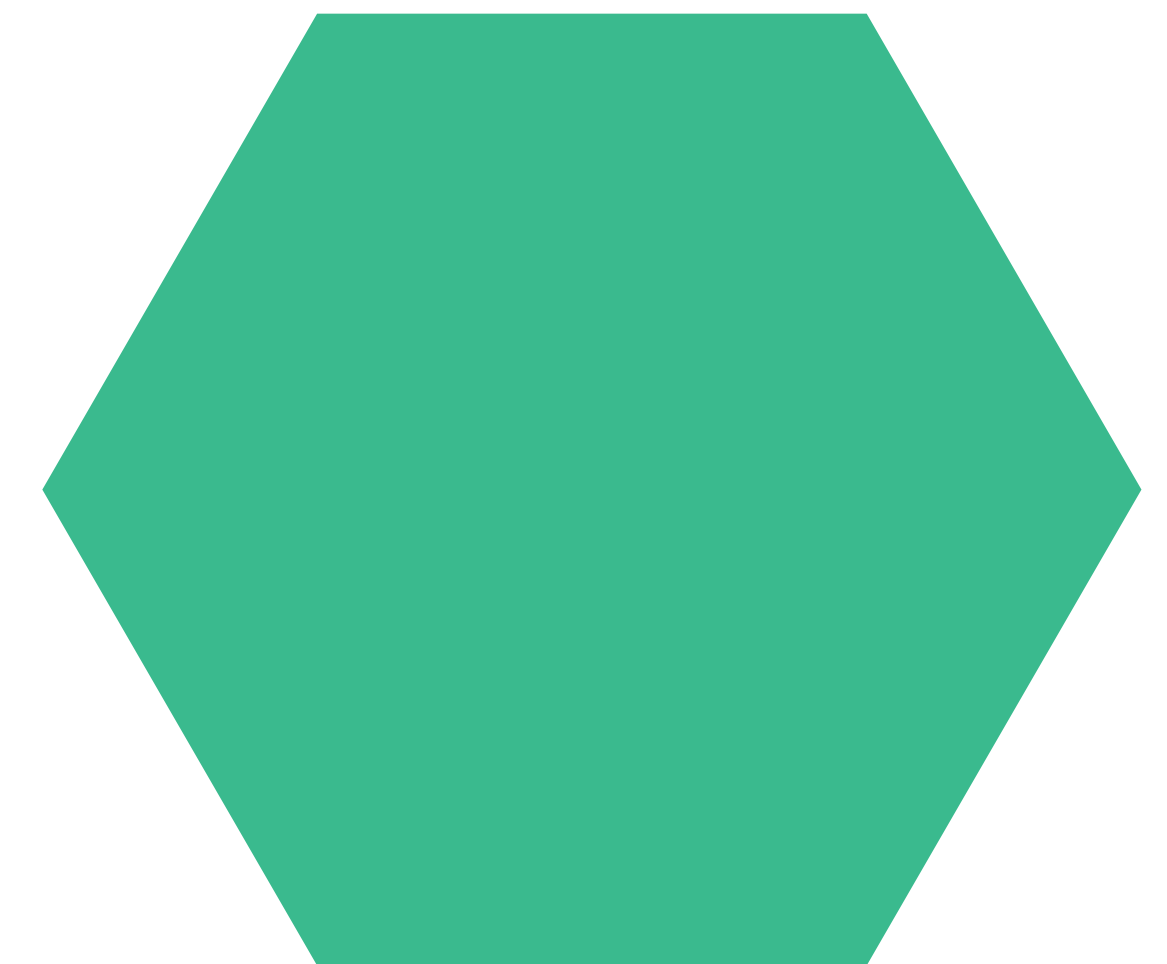
Un dels aprenentatges centrals de l'estudi és que la participació juvenil no pot entendre's com un tret estable ni homogeni, sinó com un procés profundament situat, travessat per condicions socials, relacionals, educatives i estructurals. Lluny d'una imatge d'apatia o desinterés, les evidències arreplegades mostren una joventut preocupada pels problemes socials i amb disposició a implicar-se, encara que no sempre trobe espais on fer-ho de manera significativa.

L'anàlisi posa de manifest l'existència d'una bretxa persistent entre l'interés i la implicació efectiva, que no pot explicar-se en termes individuals. Les persones joves no es mantenen al marge per falta de valors o compromís, sinó perquè perceben límits reals en els espais participatius disponibles: escàs marge de decisió, formats poc accessibles, dinàmiques adultocèntriques o falta de reconeixement.

A això se suma que alguns espais col·lectius o militants són percebuts com excessivament rígids en les seues formes de funcionament, codis interns o posicionaments ideològics. En estos casos, l'exigència d'adhesió a marcs molt definits o a dinàmiques considerades "puristes" pot dificultar tant l'accés com la continuïtat de joves que, fins i tot compartint la preocupació per determinades causes, no s'identifiquen plenament amb eixes formes organitzatives. Esta constatació convida a revisar no sols l'obertura institucional, sinó també les cultures internes dels propis espais participatius.

Així mateix, l'estudi evidencia que la participació adopta formes diverses i, en molts casos, intermitents. La implicació puntual, l'activisme digital, la participació en espais educatius o comunitaris i les accions col·lectives situades formen part d'un repertori ampli que no sempre és reconegut com a participació legítima. Esta diversitat convida a ampliar les categories analítiques i a qüestionar models normatius basats exclusivament en la pertinença estable o la militància formal.

Finalment, l'anàlisi subratlla la centralitat de les dimensions relacionals i emocionals de la participació. La por al judici, la inseguretat o la falta de confiança emergeixen com a elements clau que condicionen la presa de paraula i la participació col·lectiva. Reconèixer estes dimensions resulta imprescindible per a comprendre tant els silencis com les formes d'agència juvenil. Estos aprenentatges resulten especialment rellevants per a orientar polítiques públiques, programes educatius i projectes socials que busquen promoure la participació juvenil sense reproduir lògiques excloents o merament simbòliques.



6.2 Condicions per a una participació juvenil significativa

A partir dels aprenentatges anteriors, l'estudi permet identificar un conjunt de condicions que resulten especialment rellevants per a afavorir una participació juvenil significativa.

En primer lloc, la participació requereix accés real i reconeixement. No n'hi ha prou amb habilitar espais formals si estos no ofereixen oportunitats clares d'incidència ni reconeixen a les persones joves com a interlocutores vàlides. La percepció que la participació té efectes concrets constitueix un element clau per a sostindre la implicació.

En segon lloc, la creació d'entorns relacionals segurs apareix com una condició indispensable. La participació es veu afavorida quan els espais permeten expressar desacords, cometre errors i explorar posicions diverses sense por de l'estigmatització. La confiança, la cura i l'horitzontalitat no són elements accessoris, sinó condicions estructurals de la participació.

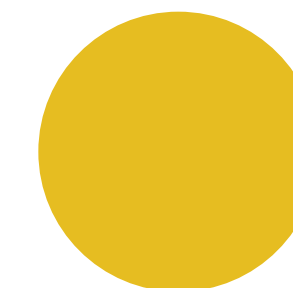
En tercer lloc, les metodologies educatives exerceixen un paper decisiu. Les pràctiques que incorporen dinàmiques participatives, connecten amb experiències pròximes i reconeixen el saber de les persones joves afavoreixen una implicació més activa i sostinguda. Per contra, els enfocaments excessivament expositius o tancats tendeixen a reproduir la passivitat que diuen voler combatre.

Així mateix, és necessari assenyalar la importància de comptar amb un maneig comunicacional estratègic com un altre dels punts clau per a impulsar la participació juvenil. Això implica, a més de reconèixer a les persones joves com a interlocutors vàlids, conèixer i respectar els seus codis, canals de comunicació preferits, tendències visuals i temes d'interès.

En este sentit, les organitzacions que treballen amb joventut ocupen un paper clau en la creació d'estes condicions comunicatives. Fomentar la participació juvenil implica també revisar les pròpies pràctiques comunicatives: els canals utilitzats, els formats d'interacció, els llenguatges emprats i els imaginaris que es projecten sobre la joventut. Una comunicació estratègica, segmentada i atenta als codis culturals i estètics contemporanis pot contribuir a reduir

la distància entre organitzacions i joves, afavorint la construcció de vincles de reconeixement i pertinença. Des d'enfocaments de comunicació per a la transformació social, això suposa entendre la comunicació no sols com a difusió de missatges, sinó com un procés relacional que facilita el diàleg, l'escolta i la construcció de significats compartits.

Finalment, l'estudi recorda que la participació juvenil està travessada per condicions estructurals que limiten la seua viabilitat: precarietat, falta de temps, incertesa vital i desigualtats socials. Ignorar estos condicionants condueix a discursos individualitzants que responsabilitzen a la joventut de la seua no participació, sense atendre els marcs que la fan possible o inviable. Les condicions identificades al llarg de l'estudi poden llegir-se també com a criteris per a avaluar i dissenyar iniciatives de participació juvenil que aspiren a ser significatives, inclusives i sostenibles.



6.3 Què implica hui promoure ciutadania global des de la pràctica socioeducativa

A la llum dels resultats de l'estudi, promoure ciutadania global no pot reduir-se a la transmissió de valors, continguts o discursos normatius. La ciutadania global emergeix, més prompte, com una pràctica viscuda, que es construeix en l'experiència de participar, dialogar, dissentir i actuar col·lectivament en contextos concrets.

Des d'esta perspectiva, l'educació per a la ciutadania global implica crear condicions per a l'exercici de la ciutadania, no sols per a la seua comprensió teòrica. Això suposa dissenyar espais on les persones joves puguin experimentar formes reals de participació, amb capacitat de decisió, reconeixement i continuïtat. La participació juvenil no pot entendre's com una responsabilitat exclusiva de les persones joves, sinó com un procés que interpel·la directament a les institucions, organitzacions i marcs d'intervenció que la promouen.

La ciutadania global s'enforteix quan s'articula amb experiències pròximes i significatives, evitant plantejaments abstractes o excessivament moralitzadors. La connexió amb problemes reals, viscuts o reconeixibles facilita que la participació es perceba com a rellevant i no com un mandat extern.

Així mateix, promoure ciutadania global implica revisar críticament els propis dispositius socioeducatius i or-

ganitzatius. Les organitzacions i entitats que treballen amb joves, incloses les pròpies organitzacions que treballen en educació per a la ciutadania global, no sols interpel·len a la joventut, sinó que també han d'interrogar les seues formes de funcionament, els seus marcs de participació i les seues relacions de poder. La coherència entre discurs i pràctica apareix com un element clau per a generar confiança i compromís.

Finalment, l'estudi apunta a la necessitat d'entendre la ciutadania global com un procés obert i en construcció, més que com un estat al qual arribar. En este sentit, la participació juvenil no és un mitjà instrumental per a altres fins, sinó un espai fonamental d'aprenentatge democràtic i transformació social. En conjunt, este estudi convida a desplaçar la mirada des de la pregunta per la falta de participació juvenil cap a l'anàlisi de les condicions que la fan possible o la dificulten. Escoltar l'experiència juvenil, reconèixer la seua diversitat i repensar les pràctiques socioeducatives des d'una lògica de corresponsabilitat constitueix un pas imprescindible per a promoure una ciutadania global viva, situada i transformadora.



REFERÈNCIES

Arnstein, S. R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
<https://doi.org/10.1080/01944366908977225>

Avià i Faure, S., & Viguer Seguí, P. (2024). *Radiografia de projectes d'impacte en l'àmbit de l'adolescència i la joventut al territori valencià*. UV-IVAJ.
<https://doi.org/10.7203/PUV-OA-725-6>

Cordobés, M., Carreras, I., & Sureda, M. (2025). Jóvenes y ONG: *Los retos de la colaboración entre las ONG y la juventud*. Esade-PwC.

de la Font Espinosa, T. (2024). *La mobilització juvenil al País Valencià*. XEAS PV—Xarxa de l'Economia Alternativa i Solidària del País Valencia.

Díaz Aldret, A. (2017). Participación ciudadana en la gestión y en las políticas públicas. *Gestión y Política Pública*, XXVI(2), 341–379.
<https://www.scielo.org.mx/pdf/gpp/v26n2/1405-1079-gpp-26-02-00341.pdf>

García-Montes, N. (2019). Abriendo caminos. Los procesos de participación ciudadana promovidos a nivel institucional en el ámbito local, como escuela de profundización democrática. *Forum. Revista Departamento de Ciencia Política*, 15(15), 11-35. <https://doi.org/10.15446/frdcp.n15.73368>

Pérez Alonso, Y., Blanco Rodrigo, P., Pérez Alonso, R., & Ibáñez Cuquerella, M. (2024). *Estudi sobre la participació juvenil en la Comunitat Valenciana*. IVAJ.

Querol, V. A., Gómez Nicolau, E., & Soto, L. (2023). *Del «yo» al «nosotros»*. Análisis de experiencias de participación juvenil. Generalitat Valenciana-IVAJ-Universitat Jaume I.

Rubio Castillo, A., Sanmartín Ortí, A., Tudela Canaviri, P., & Ballesteros Guerra, J. C. (2019). *Barómetro Juvenil 2019: Participación Política y activismo*. Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud, Fad. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3378745>

Tudela, P. (2024). *Radiografía de la población joven en la Comunidad Valenciana*. Centro Reina Sofía de Fad Juventud. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14388781>

